

munka színvonalának emelése érdekében helyes folytatni azt a gyakorlatot, hogy a terepen végzett munkák szünetében, a téli hónapokban, egyes kutatók 1—2 hónapra hazai főiskolákhoz, kutatóintézetekhez mennek továbbképezni magukat. Nagyon helyesnek bizonyult a továbbképzésnek az a lehetősége is, melyet külföldi erdészeti tudományos intézetekbe való kiküldéssel sikerült biztosítani. Az idegen nyelvek elsajátítása céljából szükséges, hogy minden kutató, aki nem beszél idegen nyelvet, 2 éven belül legalább egy nyelvből tegyen középfokú nyelvvizsgát. Minden lehetőséget fel kell használni a politikai-ideológiai képzettség fokozására is.

Az erdészeti kutatás egészségesen fejlődik. Az elmúlt években elért számottevő eredmények most lehetővé teszik fejlődésének meggyorsítását s ezt követeli tőlünk az időszak is, amelyben élünk. Napjainkban az erdőgazdálkodás gyorsütemű minőségi változásokon megy át. Az Erdészeti Tudományos Intézet dolgozói mindent megtesznek, hogy a kutatómunka megjavításával, eredményeinek fokozásával minél nagyobb mértékben elősegítsék az erdőgazdálkodás fejlesztését.

Esztétikai fásítás – parkerdő

M É S Z Ö L Y G Y Ö Z Ő — H É D E R S Á N D O R

A kultúra fejlődésének természetes velejárója a fás kultúra, a természetes zöld környezet kialakítása és megbecsülése. Napjainkban különösen fontos feladat egészségesebb, esztétikusabb, emberibb környezetet teremteni a szocializmust építő társadalmunk minden tagja számára. Ez a célkitűzés különösen nagyvárosainkban, ipargócponatok sűrűn lakott településein jelentkezik sürgetően. Tapasztaljuk, hogy az egyre épülő új lakótelepek körül, de városaink eddig elhanyagolt terein is, sőt gyárak, üzemek környezetében is létesültek kisebb-nagyobb zöldterületek, parkok, fasorok, amelyek feloldják a munkahely és a nagyvárosi lakóhely zártágát, merevségét és esztétikai igényeket is kielégítenek. A természet szépségeit kereső ember ezzel nem elégszik meg. Szüksége van lakóhelye közelében olyan zöld területre, ahova családjával vagy baráti körben kirándulhat, testet-lelket felüdítő sétát tehet, gyermekeknek, sportolóknak egészséges levegőjű teret nyújt játékra és sportra, alkalmat ad a természet sokszínű növény és állatvilágának megfigyelésére. Ilyenfajta zöld terület — mindamelllett — jelentős szélvédelmet is ad, sőt levegő-tisztító hatása is előnyösen érvényesül.

*Viszont kevés olyan városunk van, ahol ezt a környezetet a városközpont-hoz közel megtalálhatjuk. Pedig misem bizonyítja jobban, hogy a városi ember mennyire igényli, mint a budai hegyek vasárnapi kiránduló tömegei, de ugyanez a kép a debreceni nagyerdőben, a pécsi Mecsek oldalon, vagy a soproni Lőve-
rekben. Legtöbb városunk közelében azonban nincs ilyen természetes adottság. Ezekben a helyeken telepítéssel kell létesíteni megfelelő zöld területet. Az ilyen jellegű telepítéseket általában esztétikai fásításnak, a telepítendő zöldterületet parkerdőnek, erdőparknak, vagy sétaerdőnek nevezzük.*

A természetkedvelő ember mindig keresi és meg is találja, ami a természetben szép, ami megkapja, gyönyörködteti és leköti. Erdészeknek gyakran jut az a feladat, — sőt bizonyos mértékig minden tevékenységükben szem előtt kell

tartani, — hogy mindezt segítsük; sok esetben mesterségesen „előállítsuk” a természet szépségeit. Mind gyakoribb feladat országszerte, de különösen a mi munkaterületünkön, a Balaton környékén, hogy olyan fásításokat hajtsunk végre és olyan zöldterületeket tervezzünk, amelyeknek elsődleges feladata a díszítés és gyönyörködtetés, vagyis az esztétikai hatás.

Most elsősorban a parkerdő tervezésével kívánunk foglalkozni, mert ez mind gyakrabban felmerülő feladat és bizony meglehetősen támpont, gyakorlat nélkül kell a megoldáshoz hozzálátnunk.

A parkerdő, mint a neve is mutatja, átmenet a természetes erdő és a beltérjes kezelés alatt álló úgynevezett „épített park” között s éppen ezért — céljától függően —, hol több, hol kevesebb „épített elemet” tartalmaz. Jellemző rá az is, hogy mindig az erdőhöz áll közelebb, rendszerint ahhoz is csatlakozik. Elhelyezését tekintve mindig a város belterületén kívül terül el, de nem nagy távolságra, hogy a városiak egy jóleső sétával el tudják érni.

Annyiban tér el az erdőtől, hogy a parkerdőben a fakitermelés csak a beteg és száraz fák eltávolítására szorítkozik. Az ágas-bogas és különleges alakú fákat — amelyek erdész-szemmel nézve értéktelenek, — éppen mint a laikusok számára érdekes látnivalót, meg kell hagyni. Területe úthálózattal feltárt, állománya nem teljesen sűrű, hanem a meglevő, vagy mesterségesen kialakított tisztásokkal, át- és rálátásokkal — ha a terepviszonyok megengedik, kilátókkal és kilátóhelyekkel is — megszakított. Eltér a parktól azért, mert kevés benne az épített elem, növény-anyagát legnagyobb részben az őshonos, termőhelynek megfelelő fák és cserjék alkotják, s tisztásain bárki letelepedhet.

Célját tekintve a parkerdőket két nagy csoportra oszthatjuk:

1. Nagyobb települések közelében nagy embertömeg letelepítésére és szórakoztatására, illetve szükségleteik kielégítésére szolgáló épületek és építmények befogadására alkalmas sétaerdő; jellemzője a nagyfokú feltártság. Elsősorban benne járva tudjuk szépségét élvezni.

2. A településeket körülvevő domb- és hegyoldalakon elterülő panoráma erdő. Célja, hogy a településeknek méltó és hatásos háttérrel adjon, s már messziről művészi élményt biztosítson. Meredeksége miatt nagyobb embertömeg letelepítésére rendszerint nem alkalmas. Főként messziről rátekintve gyönyörködünk benne.

Előfordul természetesen, hogy a két fajta parkerdő együttesen, egymásba olvadva, egymást kiegészítve is megjelenik. Példa erre a pécsi Misina déli oldala, mely panoráma erdő, de egyben a pécsiek kedvenc kiránduló helye is.

Az ilyen parkerdők tervezése és kivitelezése az erdészek számára újszerű feladat. Egységes vezérfonal hiányában a kivitelezők saját — gyakran téves — elgondolásaik alapján igyekeztek céljukat megközelíteni. Vannak akik úgy akarnak esztétikai hatást elérni, hogy kimondhatatlan nevű „exota” fa- és cserjefajták tömegét sűrítik a területen, rendszerint azok termőhelyi igényének felmérése és ismerete nélkül. Mások egyszerűen a legkülönbözőbb lombszínű és habitusu fajtákat ültetik egymás mellé, s ettől várják az esztétikai hatást. Akkor járunk el helyesen, ha a termőhelynek megfelelő s a környező tájba beilleszkedő fásítási anyagot használunk fel telepítéseinkhez. Mindezt nemcsak esztétikai megfontolás, hanem gazdasági eredményeink is így kívánják, mert csak őshonos növények telepítésével érhetjük el a legjobb megmaradást, azok növekednek a legjobban és fenntartási költségük is a legolcsóbb.

A természetes táj esztétikai hatása megmutatkozik az összhangban és a változatosságban. A változatosság érvényesül a tér- és színhatásban, formákban

és a növényanyagnak más élő és holt környezethez való kapcsolatában. Az összhangnak mindezekben együttesen kell érvényesülnie.

A parkerdő különböző típusainak helyes tervezését néhány példán mutatjuk be leggyakoribb előfordulásában. A fásítások elsősorban esztétikai fásítások s tervezésük, illetve kivitelezésük folyamatban van.

A panoráma erdő kialakítására jó példa a balatonfüredi Tamáshegy, amelynek fásítása érdekében évek óta harcolunk, de eredményre csak az elmúlt évben, a község mezőgazdaságának szocialista átszervezésével kapcsolatban sikerült jutni. A fásítás megtervezése most folyik, mégis a rajta meglevő állomány képe alkalmas az esztétikai fásítás bemutatására.

A Tamáshegy a Balatonfüredre érkezőnek rögtön feltűnik, akár hajóval, vagy vonattal közelíti meg Füredet. Növényzetével szinte az év minden szakában már messziről is magára vonja a figyelmet. Tavasszal a hegyoldalt borító mandulások virágzó pompájukkal, nyár utóján a lágyszínű kőris-foltokat és molyhostölgy csoportokat övező cserszömörce bokrok lángoló tömege, majd ősszel a citromsárgára színeződött kőrislombok és kárminra érett juharok között vöröslő somok tarkítják a hegyoldalt és a tetőt.

Az előttünk álló tamáshegyi esztétikai fásítási feladatunknál tehát megvan a minta: a most mintegy 10—15%-ban borított kopár hegytető fásítását úgy tervezzük, hogy az egyes fajok nagy távolságból is érvényesülő színfoltokat adjanak. Az állományt a termőhelynek megfelelően molyhostölgy, illetve kocsánytalan tölgy alkotja, elegyítésül a virágos kőris, mezei juhar és szórványosabban a lisztes ill. barkócaberkenye látszik alkalmasnak. Az erősen erodált helyeket cserjékkel telepítjük be. Itt a pukkanó dudafürt, bibircses kecskerágó, somok, sajmeggy és nagy tömegben a cserszömörce jöhet számításba. A sziklatömbök közé szórványosan fanyarkát és madárbirset telepítünk. A már meglevő fákat és cserjéket kiméljük.

Az egész hegyoldal, fel a gerincig, valamikor összefüggő szőlőterület volt. Amikor a filoxéra kipusztította a szőlőket, felszántották a parcellákat. Az eső idővel lemosta a megművelt földréteget, ezért az új szőlőket már csak oda tudták telepíteni, ahol a föld megmaradt, vagyis jóval lejjebb, a hegyoldal alsó részére. A felhagyott szőlők helyét részben az erdő foglalta el. A mandulafák — melyek a szőlőkben voltak — megmaradtak s ezek átmenetet jelentenek az erdő és a szőlők között.

Térben az egyes sziklás oldalgerincek meghagyása és kilátóhelyek kijelölése szakítja meg az összefüggő erdősítést. Az egész telepítés úgy kapcsolódik az alatta elterülő gyümölcsös- és szőlőkultúrához, hogy az összhang harmónikus legyen. A gerinc üresen hagyott foltjairól szép kilátás nyílik a környékre és a Balatonra. Általában kerüljük a tájkép megbolygatását, tehát *a meredek hegyoldal ellenére se alkalmazzunk árkos talajelőkészítést, mert az messziről látható s ezért a táj „érintetlen szépségét” rontja.* A telepítésre váró terület mintegy 30 ha kiterjedésű.

A sétaerdőnél nem feltétlenül szükséges, hogy sportra és szórakozásra szolgáló építményeket foglaljon magában, a gyakorlatban mégis rendszerint oda helyezik azokat, mert városaink belterületén nem férnek el.

Ilyen sétaerdő tervét készítettük el a Várpalotai Városi Tanács kérésére. Itt a fásítás célja: az egyre fejlődő ipari város két centrumát — Várpalotát és Inotát — összekötő 8-as műút mindkét oldalán elterülő rendezetlen, kietlen kopár területek fásítással történő rendezése. Mindez egyben a város körül kialakítandó zöldövezetnek is magva lesz, ugyanakkor talaj-, szél- és egészségvédelmi, valamint esztétikai célokat is szolgál. A tervben szereplő terület több

mint 40 ha kiterjedésű. Magában foglalja az egy év óta működő s azóta nagy népszerűségnek örvendő vidámparkot, halászcserjét és az alatta levő tó közvetlen környékét. Ezekhez csatlakozik Várpalota és Inota irányában is az új parkerdő, sétaterdő, mely a város dolgozóinak szintén sok örömet, pihenést, szórakozást nyújt, majd hozzájárul egészségük megővéséhez. A fásítás végrehajtására biztosíték a Városi Tanács és főleg a város KISZ szervezetének lelkes megmozdulása: társadalmi munkával dolgoznak a parkerdők érdekében és ezt a jövőben is vállalják.

A parkerdő kialakítására megterveztük az úthálózatot — a várható forgalmi irányok figyelembevételével — és a kisebb-nagyobb tisztások, kilátók, pihenők helyét is. A csomópontokon, főbb utak mentén sorfaméretű anyaggal és cserjeszinttel parkszerű kiképzést terveztünk.

Az összefüggő részletekre erdőszerű telepítéssel, csemeteméretű anyaggal, változatos csoportos elegyítésre megjelöltük a termőhelynek megfelelő fafajokat. A tó környékének egyes részleteire kisebb-nagyobb facsoportokból vagy akár egyes fákból álló fásítást terveztünk. Ez az egyébként igen változatos és hangulatos tó tájképének sivar és kietlen környezetét megváltoztatja s a vidámparkkal is szorosabb összhangba hozza. Itt a parkerdő kialakítására a tervezett fafajok fontossági sorrendben a következők: kocsánytalan tölgy, virágoskőris, magas kőris, nagylevelű hárs és ezüsthárs. Szórványosan a hangsúlyosabb helyeken: fenyők (erdei- és feketefenyő), nyír, mézgás éger, fűzek, platán, berkenyék, zselnicemeggy, diszszilvák, diszgalagonya, fehér nyár, korainyár, ezüstyár és tiszaháti nyár.

Sétaerdő tervét készítettük el a kiskunfélegyházi Városi Tanács kérésére is az Országos Erdészeti Főigazgatóság megbízásából. Ez a kezdeményezés tipikus példája annak, hogy a mai szocialista szemlélet igényli az egészségesebb, emberibb életet elősegítő zöld környezetet. A kiskunfélegyházi Városi Tanács még áldozatok árán is célul tűzte ki parkerdő létesítését, mert hiszen a város szélén egészen jó minőségű szántóterületeket jelölt ki erre a célra, kerekén 45 ha kiterjedésben. Nem lehet véletlen, hogy éppen Kiskunfélegyháza — ez a rohamosan fejlődő alföldi város — jelentkezik az elsők között ilyen igényekkel. Remélhető, hogy több hasonló, sivar környezetű városunk is követi a jó példát. Az sem véletlen, hogy a Városi Tanács „Békepark”-nak nevezte el ezt az erdőt, mert ezzel is dokumentálni kívánja társadalmunk építő, derűs jövőjét váró szándékát. Azok a fiatalok, akik kiveszik részüket a parkerdő telepítési munkálataiból, mind a béke mellett tesznek hitet.

A parkerdő rendeltetése az, hogy a város közvetlen közelében zöldterület álljon a lakosság rendelkezésére állandó kirándulóhelyül, szervezett ünnepségek és különböző rendezvények színhelyül. Arra is adjon alkalmat a város lakosságának, hogy szórakozásra és sportra szánt idejét a szabadban, egészséges levegőjű környezetben tölthesse el. Általában egészségügyi és esztétikai szempontok is indokolják a parkerdő létesítését és végül, de nem utolsósorban a város fásítottágának növelése is fontos célkitűzés.

A fásítást különböző elegyes fafajokkal, dús cserjeszinttel, változatos csoportok kiképzésével, a térhatás érdekében — a szintkülönbséget figyelembe véve — tisztás foltok kihagyásával, célszerűen vezetett feltáró sétautakkal terveztük meg. A parkerdő tervezésénél már figyelembe vettük azokat a létesítményeket, amelyeket a Városi Tanács itt kíván elhelyezni. Így egy központos főteret terveztünk, amely fevonulások úticélja lehet s egyszersmind ünnepségek megtartására is alkalmas. Továbbá a parkerdő telepítésénél biztosítottunk sportligetet, gyermekjátszóter kialakítására való területet, vendéglátóipari egység elhelye-

zésére alkalmas környezetet, kezelő személyzet lakásának megfelelő helyet, ivóvízellátás céljából kutat, ezenkívül szerszámkamra, WC stb. elhelyezésére alkalmas, megfelelő parkrészeket.

A parkerdő megtervezésénél kétféle telepítési eljárást vettünk számításba. A terület nagyobb részén erdőszerű telepítést terveztünk, csemeteméretű anyaggal, a termőhelynek és kitettségnek megfelelő elegyítéssel és a széleken cserjeszint kiképzéssel. Az egyes területek rendeltetésénél súlypontos részleteket, a parkerdő központi területét, az egyes létesítmények környezetét sorfaméretű anyaggal, fenyőfácskákkal, cserjeszint kiképzéssel, szegélyeken időálló virágzó cserjék alkalmazásával — parkszerű telepítéssel — terveztük meg. A kiültetéshez részletes vázlatot készítettünk, minden egyes fa és cserjefolt helyével. Az egyes fafajok és cserjefélék elhelyezésénél figyelembe vettük a domborzati és termőhelyi adottságokon kívül a különböző fafajokra jellemző színhatást, habitust, méretek arányait, fényigényt, az egymás feletti csoportok kölcsönhatásait, hogy az esztétikai szempontokat harmonikusan kielégítsék. A tervezett fafajok: kocsányos tölgy, korai-, hegyi-, mezei juhar, nagylevelű-, ezüsthárs, mezeiszil, vénicszil, (a mélyebb helyeken) magasköris, ostorfa, fehérnyár, fehérfűz, vadkörte, vadalma. Súlypontosabb helyekre kis foltokba: nyír, zselnicemeggy, dísz-cseresznye, díszszilva, díszgalagonya, csörgőfa, ezüstfa, platán, nyáarak stb. Az épületek környékén kisebb fenyőfoltokat helyezünk el. Cserjeszintként ott, ahol tömeget, térfalat szándékoznak kiképezni, a következő fafajok szerepelnek: tártáruhar, pukkanó dudafürt, somok, kecskerágók, kutyabenge, fagyal, lonc, aranyribizke, kányabangita, boróka stb. Szolitereknek, széleken — díszítő jelleggel — a következő virágzó cserjéket terveztük: orgona, aranyeső, júdásfa, nyári orgona, japánbirs, gyöngyvirágcsereje, hóbogyó, Hibiscus, Spiraea, Phyladelphus stb.

A kiskunfélegyházi kezdeményezésre a szomszédos Kecskemét is elhatározta parkerdő létesítését. Erre a célra a város szélén kb. 60 ha területet adott át a Kiskunsági Áll. Erdőgazdaságnak. A parkerdő tervezése most fejeződött be. Itt teljesen azonos célok és körülmények indokolják a parkerdő létesítését, így a tervezés irányelvei és a kivitelezés módja is hasonló.

Kecskeméten viszont egy érdekes helyi adottságot is sikerült felhasználni a parkerdő változatosabbá tételére. A fásításra átadott területen halad át kb. 1500 m hosszban egy elhanyagolt állapotban levő belvízcsatorna, ami kisebb-nagyobb területeket vízenyőssé tesz és magas vízállásokat is okoz. Fásítási terünkben a terület belvízrendezésére is tervet dolgoztunk ki. Tervezésünkben figyelembe vettük azt a körülményt, hogy a vízrendezéssel kialakítandó kép a parkerdő képét ne rontsa, sőt a vízfolyások és vízfelületek — mint tájképi motívumok — a környezetbe beillesztve, a parkerdő esztétikai értékét növeljék. Így elkerültük a vízelvezetést szolgáló árkok merev, egyenes vonalvezetését s oda, ahol nagyobb vízfelületek állandó fenntartására lehetőség kínálkozott, mint tavakat építettük be. A változatosabb térhatás elérésére, az egyes kiemelkedő pontok között, — s ezekről vissza a vízfelületekre átlátásokat terveztünk. Sétautak vonalvezetésénél sűrűbb-ritkább csoportok egymásutánjával, váratlan, felbukkanó tisztás foltok beiktatásával, egymásba csatlakozó tisztás felületek áttekinthető láncolatával oldottuk meg a változatosságot.

A vázolt példákban is kitűnik, hogy bár általános irányelveket és célkitűzéseket a parkerdő tervezéséhez, az esztétikai fásításokhoz is lehet adni, de ahány feladat, annyi megoldás, így sablonokat alkalmazni nem lehet. Sajnálatos, hogy minták, példák nem álltak előttünk, szakirodalmunk pedig csak általános tájékoztatást ad. Mégis — mivel az olyan fásítási feladat, ahol az eszté-

tikai szempontoknak elsődlegesen kell érvényesülnie, mind gyakoribbak lesznek, — foglalkoznunk kell ezzel és meg kell oldanunk, a természet szépségeit felhasználva, a természetes tájba beleilleszkedve, saját magunkból fakadó mértékletességgel és jó ízléssel, kerülve minden mesterkéltiséget. Fel kell készülnünk, hogy a mai ember kultúrigényét a gazdasági, egészségügyi szempontokon túlmenően ezen a téren is kielégíthessük fásításainkkal és esztétikai hatásokra való törekvésünk is a legmesszebbmenően érvényesüljön.

Erdőgazdaságaink nyár és fehérfűz törzsanyatelepeinek állapota

K O P E C K Y F E R E N C

A második ötéves terv erdőművelési irányelvei az erdőgazdaságok erdőfelújításaiban és erdőtelepítéseiben, rohamosan fejlődő iparunk anyagszükségletének biztosítására, kiterjedt nyárállományok létesítését írják elő. A nagy feladat sikeres megoldásának alapja az erdőgazdaságok törzsanyatelepein termesztett egészséges, gyors növekedésre képes, termőhelyálló fajták szaporító anyagának biztosítása.

A gyökereztetéshez szükséges dugványmennyiség előállítására — figyelembe véve az országfásítás szükségletét is — az erdőgazdaságok 1958-ig, *Koltay György* 1952-ben végzett helyszínelési adatai és javaslata alapján, 116 ha törzsanyatelepet létesítettek az alábbi fajtákból:

óriásnyár	21,5%
korainyár	33,9%
késeinyár	25,8%
feketenyár	6,4%
tiszahátinyár	6,5%
jegenyenyár	0,5%
egyéb	5,4%

Az OEF Erdőművelési Osztályának megbízásából 1958-ban számba vettük és felülvizsgáltuk az erdőgazdaságok nyártörzsanyatelepeit, mert nyárfagazdálkodásunk fejlesztése során a nyárfatermesztés terén mutatkozó hibák minél korábbi felszámolására a megbízható származású, valóban gyors növekedésű és az eddigi tapasztalatok szerint a betegségeknek legjobban ellenálló ültetési anyag biztosítása sürgős feladattá vált.

A felülvizsgálat során javasoltuk az előregedett, nem fajtaazonos, illetve több fajtából összekeveredett anyatelepek felszámolását és a törzsanyatelepek területét az erdőgazdaságok igényeinek megfelelően 116 ha-ról 149,88 ha-ra emeltük a következő fajtaarányban:

óriásnyár	16,4%
korainyár	33,4%
késeinyár	15,7%
feketenyár	3,1%
tiszahátinyár	5,5%